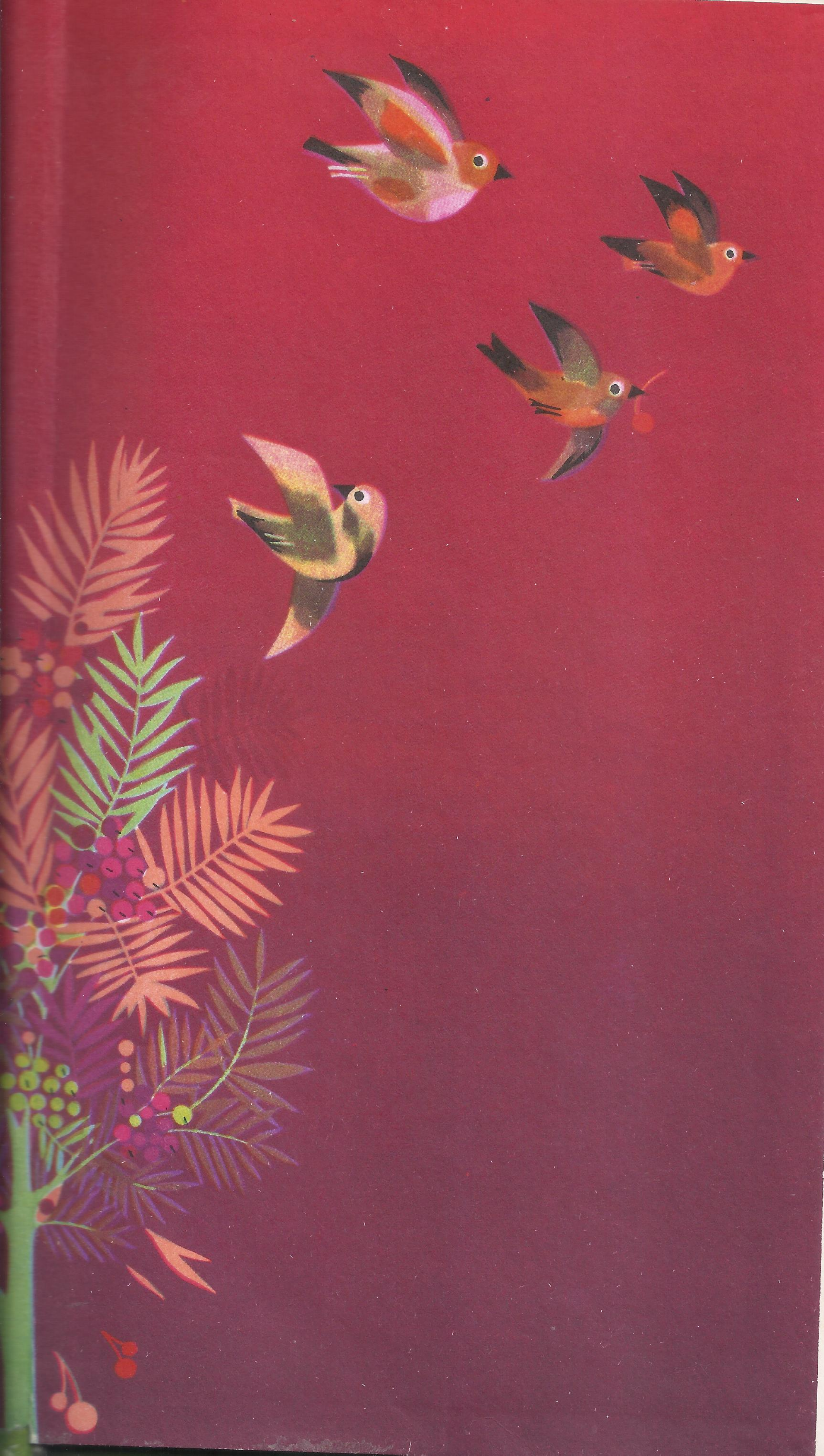

Марійка Підгірянка
Ростіть великі

Марійка
Підгірянка

РОСТІТЬ ВЕЛИКІ

Марійка Підгірянка

Ростіть великі

ВІРШІ
ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ТА МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО
«КАМЕНЯР»
1979

ББК 84 Ук
У2
П32

КНИГУ СОСТАВЛЯЮТ
СКАЗКИ И ЗАГАДКИ,
СТИХИ О ПТИЦАХ И ЗВЕРЯХ,
ОБ УЧЕБЕ И О ДОСУГЕ ДЕТЕЙ.
СТИХИ МАРИЙКИ ПИДГИРЯНКИ
РАЗВИВАЮТ У МАЛЫШЕЙ
ЧУВСТВО ЧЕСТНОСТИ
И СПРАВЕДЛИВОСТИ, ЛЮБВИ К РОДИНЕ,
РОДНОЙ ПРИРОДЕ,
К ЛЮДЯМ ТРУДА.
КНИГА РАССЧИТАНА
НА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО
И МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО
ВОЗРАСТА

Упорядкування,
опрацювання тексту
та післямова
Володимира Лучука

Художник
Богдан Пікулицький

М $\frac{70802-068}{М214(04)-79}$ 63—79 4803000000

Верховина

Блакитне небо в головах,
В ногах — діброви сині.
Орли мандрують по верхах,
Овечки в полонині.

Сокòлом бистрим лине зір
По рідній всій країні —
По збочах гір, зелених гір
У сонячнім промінні.

Лани, як золото, блищать
У голубім безмежжі.
За ними мріє сіножать
В заквітчаній одежі.

Як біла нитка, в'ється шлях
Од тих ланів на села —
Там і моє село в садах,
І хаточка весела.

Туди, де дні свої я сплів
З забав, утіх дитинних,
Туди злечу я із верхів
На крилах соколиних.

Пробудилась бриндушка *

Пробудилась бриндушка:
        дзень-дзень!
Смійся, квітко-подружко,
        вже день!
Пробудилась пташина:
        ціт... ціт...
Встань же, люба дитино,
        ледь світ!
Глянь же, сонечко ясне
        встає,
Все на світі прекрасне
        дає:
Дає радість і силу
        враз,
І ту весноньку милу —
        для нас!

* *Ранні весняні квіти у Карпатах.*

Ліс

Шумить верхами буйний ліс —
Дуби, берези, буки.
Співає сойка, свище дрізд
І воркотять голубки.

Стрибає білка по верхах,
Дітей зозуля кличе.
Вітрець шепоче в галузках,
В ярку потік мугиче.

Цілує сонечко листки
У ніжній, теплій ласці,
Гриби наділи шапочки
Так само, як у казці.

Смерічка

Дзвонить, грає срібна річка,
А в криштальну воду
Задивилася смерічка
Та й на свою вроду.

Гей, виросла ж та й висока,
Та нема їй пари:
Пила воду із потоку
І сивої хмари.

Брала пахощі з повітря
У весняну пору;
Вибуяла так на вітрі,
Виросла угору!

Гостинна хата

Тесляре, тесляре, збудуй мені хижку
В зеленім садочку, в квітучім затишку.

Змуруй мені, муляре, піч та й рівненько,
Щоб в хаті зимою було всім тепленько.

Ти справ мені, столяре, двері й віконця,
Поріг від дороги, а вікна до сонця.

А ти мені, скляре, встав скло ясне в рамку,
Аби мені сонце світило від ранку.

Ковалю, ковалю, зготов мені ключик,
І сильні завіси, й замочок блискучий.

Я буду раденько замок відмикати,
Щоб ви не минали гостинної хати.

Квіти ранком

Ще в вулику бджілки спали,
Бо ще раненько,
А квіточки вже вмивали
В росі личенько.
Збудилися незабудки
Коло струмочка,
В чистій росі умивали
Синенькі очка.
Пробудилися дзвіночки
В широкім полю,
Задзвонили на добридень,
На добру долю.
Пробудилась конвалійка
В темнім лісочку,
А волошка синя в житі
При колосочку.
Збудилися всі квіточки
У літній ранок
І ждуть бджілок на гостину,
Ладять сніданок.

Калина

Колишися, калинонько,
колишися,
Зеленими листочками
розпишися.
Сонячними променями
розмалюйся,
З дужим вітром буйнесеньким
розцілуйся.
А ще й срібною росою
вмийся чисто,
Надінь свої ягідочки,
як намисто.
Буде тобі, калинонько,
дуже радо,
Коли глянеш в чисту річку —
у свічадо.

Весняний дощ

Хоч спохмурніє небо весняне.
Хоч обіллється дощем рясним,
А тільки сонце з туману гляне —
І вже веселка цвіте над ним.
Знов веселково сіяють квіти
На чисто вмитій дощем землі.
Знов вибігають гуляти діти
І знов щебечуть пташки в гіллі.

Сади навесні

У садах, у час квітневий,
Скрізь біліє цвіт вишневий,
На яблунях — рожевіє,
Всі квіточки сонце гріє.
Сонце гріє, дощик росить,
Бджілка з квіту медок носить.
Ніженьками пил згортає,
Серединку запиляє.
Мине весна, цвіт одквітне,
Прийде літечко привітне...
Іде літо, припікає,
Овоч соком наливає.
Прийде, прийде час багатий —
Плоди будуть дозрівати,
А їх осінь розмалює
І діточкам подарує.

Березень

Все раніше ясне сонце
На свій шлях виходить,
Все тепліше по віконцях
Проміннячком водить.
Щораз довше огріває
Замерзлу земельку —
Всміхається, обіцяє
Пору веселеньку.
Всміхається приязненько,
Що вже минув лютий,
Що приходить березенько
Річечку розкути.
Розкувати річку з льоду,
Сніги розтопити,
Сонячнії бережечки
Квітами встелити.
Насипати зілля-рясту
В садочку, в леваді —
Приходь, приходь, березеньку,
Діти тобі раді!

Ганнусина пісня

Співаночки мої любі,
Де я вас подію?
Понесу вас в полонину,
З вітрами розвію.

А там будуть вівчарики
Вівці випасати,
Будуть мої співаночки
У траві збирати.

Будуть, будуть, вівчарики
Білі вівці пасти,
Будуть мої співаночки
В трембіточку класти.

Літо

Ой літечко, літо, квітами увито,
Де ступиш ногою — золотиться жито.

Золотиться жито, сади дозрівають,
Пташечки щебечуть і діти гуляють.

Ой літечко, літо, пахуче, прозоре,
Затужиш ти, літо, як підеш за море.

Поля і поляни застелиш імлою,
Заплачеш за нами, а ми за тобою.

Пісенька

— Де ж ти, пісенько, бувала?
Хто ж це твої друзі?
— Я з вітроньком ночувала
В зеленому лузі.
З буйним вітром ночувала,
З ясним сонцем встала,
З квіточками вмивалася,
З пташками співала!

Легіт

Гілками легіт шелестить,
Теплий, ласкавий.
Цілує квіти, гомонить
В шовкових травах.
Чимдуж на нивоньки біжить
У даль зелену.
В житах сріблистих шелестить,
В ланах ячменю.
Він гладить ніжноголубі
Квітчасті луки,
Немов у нього дорогі
Матусі руки.

Перед бурею

Надворі душно — духота парить,
Блакитне небо хмуриться, хмарить.
По хмарах ходить грюкіт бентежний:
Спіши додому, будь обережний!
Шукає кожен, де кращі схови:
Кущика — зайчик, а дупел — сови.
Лиш ластівочка низько літає,
Проворно мушок вона хапає.

Буря

Повіяв вітер, крильми лопоче,
Термосить гілля, дме просто в очі.
Пташки сховались, дерева гнуться,
Блискавки в небі як змії в'ються.
Громи гуркочуть, йде гук горою,
Вирують хмари, корчаться з болю.
Бушує злива, змулена річка,
Ридає квітка, плаче травичка.

Після бурі

Затихла буря, заблисло сонце,
Позолотило кожне віконце.
Пташки з гніздечок повилітали,
По всіх садочках защебетали.
В дощових краплях блищить земленька,
Дрібно ще росить хмарка біленька.
Біленьку хмарку сонце цілує
Та семибарвну дугу малює.

Ой селом-селом

Ой селом-селом —
Зелено кругом:
У садках село втонуло,
Кожне дерево вдягнуло
Зелений шолом.

Ой селом-селом —
Гомінко кругом:
Кожна пташечка співає,
Над квітками бджілка грає
Золотим крилом.

Вийду на поля:
Ой пахтить земля!
Мов співає рідна скиба
Пісню праці, пісню хліба,
Серце звеселя.

Все кругом росте,
Буйно так цвіте,
Пестить гори і долини,
Гріє простір України
Сонце золоте!

Піонерське літо

Пусти мене, мати, в літню пору
У гаї, до сонця, до простору.
Пусти мандрувати,
Край свій пізнавати,
Вітчизну свою неозору.
Зберемося, друзі, рано-вранці,
Поставим намети на полянці,
Поставим палатки —
Хатка біля хатки
Серед квітів-зілля на полянці.
Вмиватися будем просто в річці,
Пострясаєм роси на травичці.
Роси срібно сяють,
Хвилі шумно грають,
Човенця хитають на водичці.
Ми у човен сядемо щасливі,
Знімем весла в дружньому пориві.
Вітер повіває,
Сонечко сіяє,
У промінні золотіють ниви.
Робочому вклонимося люду,
Попросимо взяти й нас до труду,
Станем помагати
Урожай збирати —
Радісні й веселі днини будуть.
Потрудившись чесно цілу днину,
У вечірню ми спічнем годину:
Розведем на славу
Ватерку яскраву,
Наша пісня зрине в даль орлину.
Полум'я засяє аж під зорі,
Пісня залунає на просторі,
Гучно, переливно
Гай озветься дивно
І не змовкне довго в дружнім хорі!
Вернемось змужнілі за ту пору
Від повітря, сонця і простору,
Щоби пораділа
Матусенька мила,
Що пустила в табір в літню пору.

Червень і золота колісничка

Узяв червень колісничку
золоту
Та й захопив ще зірничку
на льоту.
Ти, зірничко, скоресенько
поспішай
Та сонечко ранесенько
виряджай.
Дам я йому позлітоньку
на той віз,
Бо він добру робітоньку
має скрізь:
Купіленьку нагрівати
в річечках,
Черешеньки наливати
по садках.
Має вбрати зелен-квітом
все село,
Щоб веселим тепле літо
нам було!

Річка

Невеличка річка
Плине коло хати —
Ми щодня улітку
Ходимо купатись.

Ще як візьмем мило,
Вмиємо все тіло,
То так нам легенько,
Як коли б летілось.

Літній дощ

Хмари по небі блукали,
З перлів намисто низали,
Порвались ни́зки —
Бризнули бризки,
З шумом на землю упали.
Впали перлисті краплини
На зелененькі долини,
І на лісочки,
І на садочки,
І на листочки калини.
Блиснуло сонце в блакиті,
Злотом сипнуло по світі,
По всіх билинах,
По стебелинах
І по кожнісінькім квіті.
Злинула пташка — співає,
Вийшла малеча — гуляє,
А там, на хмарі,
В золотій чарі
Барви веселка мішає.

Жнива

Вітер повіває,
Колоски гойдає,
Купається в сонці земля.
У сонячних зливах,
Теплих переливах
Дозріли колгоспні поля.
Вийшли в час щасливий
Женчики на ниви,
На лани широкі з краю в край.
У силі-здоров'ю
З піснею й любов'ю
Дорідний збирати врожай.
Комбайни клекочуть,
Трактори гуркочуть,
Всіх сонце цілує, пести́ть.
І пісня весела
Злітає над села,
По всій Україні дзвенить.

Співанка про місяці

Ой місяць *січень* кличе мороза,
Морозить лиця, щипає носа.

А місяць *лютий* вітрами дує,
На водах з льоду мости будує.

Березень-місяць льоди поломить,
Весняну пісню річка задзвонить.

Квітами *квітень* всіх привітає,
Усі садочки порозквітає.

Гей, *травень* прийде у дні чудові,
Простелить всюди трави шовкові.

А місяць *червень* луги покосить,
Червоним соком ягідки зросить.

А місяць *липень* гарячим літом
Обсипле липи пахучим цвітом.

А місяць *серпень* серпом задзвонить,
Достиглий колос додолу склонить.

Вересень-місяць добре газдує,
Овоч смачненький дітям дарує.

А місяць *жовтень* мряку розсіє,
В лісах, в садочках лист пожовтіє.

А *листопад* той жалю не має,
З дерев останнє листя зриває.

А місяць *грудень* на радість людям —
Сніжком присипле замерзле груддя...

Нічні гості

Мряка сіра, мряка біла
На земельку тихо сіла,
Пеленочку простеляє,
На ніч землю сповиває.
Над високим оборогом
Зійшов місяць срібним рогом;
Кругом нього зорі сяють,
Срібні іскри розсівають.
Зі старенької дзвіниці
Летять сови-жалібниці,
Лет без шуму, дивні очі,
Летять мовчки в царство ночі.
Із дупла — своєї хати —
Летить лилик погуляти,
Розпростер він темні крила,
Як на човнику вітрила.
Понад тихими садками
Летять мушки з лампочками,
То погаснуть, то знов блиснуть,
В листі зіроньками звиснуть.
А у пітьмі нетлі в'ються
І об стіни з жалю б'ються,
Бо їм сонця не видати,
Бо ніч темна — то їх мати.
По легкім, імлистім мості
Всю ніч блудять нічні гості...
Доки сонечко засвітить
І прожене ночі діток.

Поле восени

Зжали люди вже пшеницю,
Виламали тенгерицю *,—
На баштані дині спіють
І від сонця золотіють.
Скрізь капуста головата
На грядках стоїть, боката,
Буряки, хлоп'ята жваві,—
Їх чуприни кучеряві.

* *Тенгериця (діал.) — кукурудза.*

Луг восени

Ой луже мій, луже,
Посумнів ти дуже,
Шумить річка-бесідничка,
А тобі байдуже.
Дармо хвилі грали,
Тебе звеселяли,
Тобі тії соловії
Веселість забрали.
В далях голосисті
Зникли співи чисті,
А за ними, голосними,
Пішли твої мислі.

Ліс восени

Хлопчики й дівчатка діляться на дві групки. Дівчатка питають, хлопчики відповідають; вони — мов деревця, витягують руки вгору, вдаючи таким чином ліс.

— Лісе, лісе, ясени,
Чом сумні ви восени?
— Та як же нам, діти, сумними не бути,
Коли тої зозульки не чути?

— Лісе, лісе, ясени,
Чом затихли восени?
— А чим же нам, чим же шуміти,
Коли стали безлистими віти?

Молотильник

(З Йозефа Кожішека)

Ой став хрущик молотити
Завзято, завзято —
Один день мав відпочинок,
Другий день мав свято.
А як йому заплатили —
Було грошей густо:
В сій кишені — мов порожньо,
А у другій — пусто.

Під зиму

Лісок пожовтів,
Садок опустів:
Ні яблучок, ні грушечок,
Ні солодких слив.

Лиш вітер гуде,
Що зима прийде:
Коні сиві, буйногриві
До нас приведе.

Коні заіржуть,
Гривами стрясуть.
В скорім бігу килим снігу
Простелять на путь.

А слідком і ми —
На ті килими:
З саночками, з таночками
Посеред зими.

Сипле сніг

Сипле, сипле, сипле сніг...
Мов метелики сріблисті,
Ті сніжинки білі, чисті
Тихо стеляться до ніг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

Сипле, сипле, сипле сніг...
Тихо, легко і спроквола
Покриває все довкола,—
Ні стежок, ані доріг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

Сипле, сипле, сипле сніг...
Вже присипав доли, гори,
Вже весь світ, мов біле море,
Біле море без доріг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

Гай взимку

Не гайся, хлопчику, не гай,
На саночки сідай,
Поїдем, серце, в білий гай,
В казок зимових край.
У гаї молоді дубки
Зросли у височінь,
І сніжні одягли шапки,
Підперли неба синь.
Схилилась до дубка сосна,
Задумлива сосна;
В голках — рясна, в шишках — рясна,
Зелена, як весна.
Берізка біла і струнка —
Красуня у гаю —
Вдивлялась в дзеркало струмка
На вроду на свою.
Дзюрчить струмок попід сніжок,
Розказує своє —
Прийшов цапок на бережок,
Водичку чисту п'є.
Промчався зайчик через хмиз,
До потічка прибіг,
Води попив, кори погриз,
Під кущиком приліг.
Збиточна білка молода
Стрибає по сосні,
Шишками в зайчика кида,
Його турбує в сні.
А дятел шишку ту схопив,
Та білці не віддав,—
У дірку від сучка встромив,
Насіння виїдав.
Про шишку білочка не дба,
Бо в неї у дуплі
Багато всякого добра
І ласощі смачні.
Ліщинові горішки там,
Солодкі ягідки
І ще, на зáкуску білкам,
Засушені грибки.
Тож білочка не журиться,
Чи довго буде сніг:
У кожушку зажмуриться —
І їсть собі горіх.

Діти і пташата

Вже до нас прийшла зима,
Ніде й квіточки нема.
Ой зима, ой зима.
Ніде й квіточки нема.
На зелений моріжок
Вже біленький впав сніжок.
Ой сніжок, ой сніжок,
Вже біленький впав сніжок.
То не квіти у садках,
Висне іній на гілках.
Ой в садках, ой в садках
Висне іній на гілках.
По доріжках, по стежках
Біло, срібно, тихо так.
Біло так, тихо так
По доріжках, по стежках.
Тільки пташечка цвірінь:
Любий синку, хлібця кинь!
Ой цвірінь, ой цвірінь,
Люба доню, хлібця кинь!

Пташки взимку, I

Ой зима лютує дуже,
Посмітюшкам це байдуже,
Повтирали дзьобчики,
Витрусили чубчики,
Хвостиками повертіли —
На подвір'я полетіли.
Прилетіли під світлицю
І зустріли там синицю:
— Ой сестричко, добрий ранок,
Що ти їла на сніданок?
— Не пила я та й не їла,
Від морозу здеревіла.
— Ой синичко, не журися,
Сюди-туди повернися,
Ходи з нами, козаками,
Знайдем скриню з калачами,
Дамо тобі повну скриню,
Будеш у нас за газдиню!

Пташки взимку, II

Горобчик:
— Цір-цір, цір-цір!
Вийди, Івасю, надвір!

Синичка:
— Час-час, час-час,
Вийди, Марусю, до нас!

Посмітюшка:
— Цинь-цинь, цинь-цинь,
Хлопчику, зернятко кинь!

Жовтобрюшка:
— Ціть-ціть, ціть-ціть,
Нас рятувати спішіть!

Всі пташки:
— Цір-цір, ціть-ціть,
Діти кохані, спішіть!
Цинь-цинь, час-час,
Подбайте, діти, про нас!
На сніданочок для пташки
Киньте зерен, киньте кашки.
Ми ж все літо працювали,
Сади з черви обчищали,
Ще й співали всім на втіху,
Світ навколо звеселяли!
Цір-цір-цір!

Лисиччина штука

Лисичка-сестричка снігами бродить,
Немає поживи, голодна ходить:
— Ой доленько ж, доле, пошли що з'їсти,
Бо я вже не можу ні йти, ні лізти!

Аж бачить — он зайчик біжить серед снігу,
Його не догонить лисичка з бігу...
Міркує-гадає, аж очі жмурить,
Чей того малого зайчика здурить.

Схилилась низенько, гребе лапочками,
Кричить, що аж гомін іде лісами:
— Знайшла я під снігом добра чимало:
Головку капусти, м'ясо і сало!

Капусту лишу, бо ж то річ не ласа,
Досить наїмся сала і м'яса!
Капусту сховаю на місці оцьому,
А з салом і м'ясом біжу додому!

І щось одгрібає, і щось загрібає,
І ніби додому з чимсь утікає,
Сама ж поспішає за кущ засісти,
Чей зайчик захоче капусту їсти.

А зайчик і справді не забарився,
Як вчув про капусту, то звеселився,
Ось-ось добігає, ось-ось вже близько,
Аж тут десь узявся сірий вовчисько.

І він також вийшов на лови вранці,
Вчув мову лисички, повірив байці,
Шерсть настовбурчив: — Того не бувало,
Щоб хитра лисичка поїла сало!

І також пустився в той бік стрілою,
Кричить: — Де ти, кумо? Ділися зі мною!
Найшов, причепився: — Де теє сало?
Гарчить, скалить зуби, аж лячно стало.

Зіщулився зайчик від того гуку,
Підняв довгі вуха, зрозумів штуку.
Втікає щосили до свого роду,
Щоб всім розказати страшну пригоду.

Розмова Ганнусі з Морозом

Морозенко проти сонця
На снігу іскриться,
А Ганнуся край віконця
Та й на нього злиться.

— Гей Морозе, Морозенку,
Що ти виробляєш,
Що замучуєш пташину,
Дітям докучаєш?
Івасика маленького
За пальчик кусаєш,
Горобчика сіренького
Із гілки скидаєш...

А Морозець, Морозенко
За боки береться,
Проти сонця веселенько
До неї сміється.

— Не журися, Ганнусенько,
Усе добре буде —
На саночках Івасенько
Про пальчик забуде.
А горобчик, добрий хлопчик,
Про холод не дбає —
Попід стріхи чинить сміхи,
Хвостиком махає.

І ти, люба Ганнусенько,
Мене не лякайся,
Одягнися зручнесенько
І у сніжки грайся!

Зимові радощі, I

Подивися, матусенько,
Як усюди білесенько,
Як на килим пухкий, білий
Дрібні зіроньки злетілись.

Дозволь, мати, вийти з хати,
З саночками погуляти,
Із горбочка бистрим птахом
Спускатися білим шляхом.

Мати сина виряджає,
Обуває, одягає,
Обійма його, раденька,
Пригортає до серденька.

Зимові радощі, II

Сипле сніг без упину,
Вже засипав долину,
На горбочок, хлоп'ята,
Вже шукайте санчата.

Їдуть сани з горбочка,
Сиплять срібло на очка,
Як дзвіночок, сміх дзвонить —
Нас вітрець не догонить.

Не догонить, не бійся,
По дорозі десь дівся,—
А ми з гірки в долину,
До царівни в гостину.

У царівни Снігурки
Будем гратись у жмурки —
На пуховій киреї,
В дружнім колі — круг неї!

Дід-Мороз

Ходить Мороз надворі
По широкій оборі,
Ще й по горах-дібровах —
У чоботях пухових.
Старий він, сивий він,
З бородою до колін.
Ходить-бродить у шубі,
Біла шапка на чубі.
Ходить лютий, сердитий,
Когось хоче вкусити.
Старий він, сивий він,
З бородою до колін.
Як діток де зустріне —
Сніг у вічі їм кине,
Ще й зубами заблисне
І за пальчик потисне.
Старий він, сивий він,
З бородою до колін.
Дітям смішки — гуляють,
Сани з гірки спускають —
Скоро, скоро, скоренько,
Аж червоне личенько.
Не злякає їх він —
З бородою до колін.
А за Дідом-Морозом
Дмуха вітер з погрозом,
Дмуха вітер сердитий,
В сніговицю сповитий.
Свище люто, гуляє,
Пісню грізну співає.
Як в селі він ночує —
Всі дороги задує,
Гори снігу натрусить,
Діток в школу не пустить.
Свище люто, гуляє,
Пісню грізну співає.
Дітям смішки — гуляють,
Сніг з дороги згрібають:
Через пагорби й доли
Вчасно прийдуть до школи!
Дарма вітер гуляє,
Пісню грізну співає.

Баба-Завірюха

У пралісі, у лісі —
Палац чудовий, чистий:
Одні корали в стрісі,
А зруб — увесь льодистий.

Поміст як сонце сяє,
А постіль — білі пухи.
Такий-то дім прекрасний
У Баби-Завірюхи!

А Баба-Завірюха
Мороза-Діда має;
Та баби дід не слуха,
Усе один гуляє.

На села ходить внічку,
Як згасне промінь сонця,—
То міст кладе на річку,
То квіти на віконця.

А баба все сердита,
Що дід один гуляє,
В метелицю сповита,
Шляхи всі замітає.

Холодним вітром дмуха,
Кладе замети всюди,
Щоб дід бабусю слухав
І не ходив нікуди.

Кряче галка

Кряче галка, що Наталка
Не піде до школи,
Бо та злюка-завірюха
Снігом личко коле.

Йде Маруся, йде Ганнуся,
Піде і Наталка.
Ой, неправду вам казала
Та чорненька галка.

Снігова баба

Що за гамір?
Що за гра?
Ліпить бабу
Дітвора!
Ой же, баба
Снігова,
Біла в баби
Голова.
Ой, у баби
Горб на спині
І ломака
Он яка!
Ніс у баби
З картоплини,
Рот у баби
З буряка!

На лижах

Сніги упали свіжі,
Прослався білий шлях —
Візьму я бистрі лижі,
Полину наче птах.

Засніжена дорога
Зникає десь у млі —
Коли б летіти змога
На голубі шпилі!

В далеку Верховину,
Що мріє у півсні,
У тиху полонину,
В Карпати чарівні!

Дзвіночки дзвонять дрібно

Дзвіночки дзвонять дрібно,
Дзвіночки при санках.
Як біло, біло-срібно
Прослався рівний шлях!

Саночки линуть сміло,
Взяли у птахи лет.
Як біло, срібно-біло
Блищить зими намет!

І міниться перлисто
Між деревами путь.
Як чисто, біло-чисто
Повітря ллється в грудь!

Спадає іній сніжно
На очі, на чоло,
Мов ніжно, ніжно, ніжно
Цілунком пройняло!

Зима-Білосніжка

Ходить, ходить зима гаєм — Білосніжка,
Килимочки простеляє по доріжках.

Беріз коси стрічечками заплітає,
По ярочках з потічками розмовляє.

Ходить, ходить зима в полі, Білосніжка,
Розклада в полях перини, на ліжках.

Накрива дбайливо ниви в час негоди,
Щоби спали без пригод озимі сходи.

Ходить зима то узбіччям, то в діброві,
То шелесне, то шепоче в чар-розмові.

То розкине перли ясні на полянці —
Та й назустріч любій красній тій Веснянці...

Млин

Ой в долині, вдалині,
Шумить вода при млині,
Шумить вода, мутиться,
А колесо крутиться.

З-під каменя, як сніжок,
Мука сиплеться в мішок.
Сипся, мучко, сипся, сип,
Буде людям свіжий хліб!

Місяць і зорі

Тихий вечір, тихий, красний.
Над горою місяць ясний
Пасе зорі, завертає,
На трембіті грає-грає:

— Го-я, зорі, го-я, го-я,
Трембіточка срібна моя.
Кошарочка овець повна,
На овечках біла вовна.

Ходить місяць аж до ранку,
Зоря вийшла на полянку:
— Ой місяцю, місяченьку,
Зганяй зорі помаленьку.

Вже отара зірок рідне,
А вівчарик блідне, блідне.
Вже зірниця розцвітає,
Встати сонце закликає.

Ясенець

Ой зима, ой зима,
Квіточок вже нема.
Беріжок, моріжок
Прикрив білий сніжок.

Ой зима, ой зима,
А нам горя нема.
Теплі в нас кожушки
І міцні чобітки,
Ще й бабуся стара
Рукавички сплела.

Ой зима, ой зима,
А нам горя нема.
Ми вже всі назубок
Знаєм кожен урок;
Погуляєм гуртком —
То сніжком, то льодком!

По цей бік, по той бік —
Всі підем на потік —
На воді морозець
Нам засклив ясенець!

Впала ожеледа

Впала ожеледа
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
До шевчика треба?..

Треба мені, треба
Чобітки пошити,
Щоб по ковзькій ожеледі
До школи ходити.

Впала сніговиця
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
До стельмаха треба?..

Треба мені, треба
Сани змайструвати,
Щоб із гори високої
В долину з'їжджати.

Впала темна нічка
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
Додомоньку треба?..

Треба мені, треба
Хатку звеселяти,
Як по праці батько й мати
Будуть спочивати...

Сніжний пух

Сніжний пух, білий пух
Від сонечка тане;
Зими дух, зблідлий дух
Вже більше не встане.

Гей, промені запечуть,
Пропадуть морози,
І зимі потечуть
По личеньку сльози.

Потічки попливуть,
Весело заграють,
Метелики оживуть,
Птиці заспівають.

Квіточки зацвітуть
На травичці-шовку
І віночків наплетуть
Діти на обновку.

Безконечні казочки

Скажу, діти, вам казку:
Приніс зайчик дров в'язку,
Поколов їх дрібненько,
Зварив юшку швиденько.
Юшка була солодка —
Моя казка коротка.

Скажу, дітки, і другу:
Прибіг котик із лугу,
Ліг собі серед печі,
Муркотів дивні речі.
Дасте бубликів в'язку —
Докажу вам ту казку.

Ще б і третю сказала:
Мушка в хаті літала,
У сметану влетіла,
Вийти звідти не вміла.
Далі — далі не можна,
Бо це казка тривожна.

Ба, ще й знаю четверту:
Був горобчик упертий,
Дзьобав скирту він спритно:
— Змолочу усе жито!
Чи змолотить — не знати,
Доведеться чекати.

Ще послухайте й п'яту:
Вбіг хлопчина в кімнату,
У болоті по вуха,
Бо він мами не слуха.
А що далі — не знаю,
Хіба маму спитаю.

Скажу шосту вам завтра,
Сьому й восьму позавтра,
У суботу дев'яту,
А в неділю десяту.
Певно, будете раді
Казочок цих громаді.

Про кота-воркота, горобця-молодця й Марійку-пестійку

Сіро-бурий кіт-воркіт
Виліз нищечком на пліт,
Хоче зняти з деревця
Горобчика-молодця.
А нащо стягнути?
Щоб м'ясця добути,
З пір'ячком, з кістками
Схрупать під кущами.

Бачить це Марійка,
Мамина пестійка,

Татова потіха,
Школярочка тиха.
Жаль їй стало горобця,
Веселого молодця.
Котка проганяє
Та ще й примовляє:

— Гей котику-воркотику,
Не чатуй ти на плотику,
Не чатуй на горобця,
На доброго молодця,
Бо він, хоч збиточний,
Але й пожиточний!

Зерно, правда, любить,
Але й гусінь губить,
По садку літає,
Гілки обчищає,
Щоб і груші, й сливи
Рясно зародили!

Кіт-воркіт не слухає,
Крутить носом, нюхає,
По гілках стрибає,
Горобця ганяє...

Той горобчик жвавий
Зиркає, цікавий,
Скаче чимраз вище,
До вершечка ближче —
З гілочки на гілочку,
Повертівся хвилечку,
Із деревця скік —
Та й... утік!

Бачить це Марійка,
Мамина пестійка,
За боки береться,
З котика сміється:
— А то добре, котику,
Мурлику-воркотику,
Не дерись на вишки,
А виловлюй мишки!

Горобина

Буйна горобино,
Ти шумиш зелено,
Ти цвітеш біленько,
Родиш червоненько.
Дай ягід у гронах,
Пишних і червоних,
З них зроблю коралі
Для своєї лялі.
Коли їх насилю
Лялечці на шию,
Така гарна буде —
Здивуються люди.
Будуть споглядати
І мене питати:
— А чия то ляля
Прибрана, мов краля!

Працьовита дівчинка

Беручка, чемненька
Дівчинка Оленка,—
Цілий тиждень у роботі,
А все веселенька.
В понеділок пряла,
У вівторок ткала,
А в середу у череду
Овечки загнала.
У четвер білила,
У п'ятницю мила,
А в суботу всю роботу
До кінця скінчила.
А прийшла неділя —
Сорочечка біла,
В ній дівчинка, мов квіточка,
Між подруг сиділа.

На волі

На зеленій гілці пташка співала.
Мила, звучна співанка сад звеселяла.
Та зловила дівчинка пташку співучу,
Та й закрила пташку в клітку блискучу.
І дає їй їсти, водичку носить.
— Співай мені співанки! — пташечку просить.
Не їсть, не п'є пташечка, сидить тихенько,
Опустила крильця, ниє серденько.
— Чом не хочеш, пташечко, їсти й пити?
Чи в золотій клітці зле тобі жити?
— На зеленій гілочці любо співати,
А в золотій клітці треба вмирати...
Бо в саду на гілочці — вільні крила,
А золота клітка — то могила...
Пожаліла дівчинка пташку співучу,
Відчинила кліточку, гарну, блискучу.
Стрепенула пташечка крильцями над нами,
Задзвеніла співанка полем, лугами.

Кицин дім

(За Самуїлом Маршаком)

Бам! бам! балам! бім! —
Загорівся кицин дім.
Котик дзвонить і гука,
На пожар усіх склика:
— Бім! бам! балам! бім! —
Порятуйте кицин дім!

Біжить курочка з відром,
Біжить півник з помелом,—
Бім! бам! балам! бім! —
Щоб гасити кицин дім.

Біжить гусочка з гачком,
Біжить качка з черпачком,—
Бім! бам! балам! бім! —
Загасили кицин дім!

Муравличок

Муравличок побіг в ліс,
Ягідку приніс.
Та подумав: «Не з'їм сам,
А вділю й братам».

— Скоро, братики, ходіть
На смачний обід!
Брати кажуть: — Не з'їмо,
Матусі дамо!

А матуся взяла дар,
Поклала в кошар
І понесла у ярок
Для менших діток.

Казочка про крила

(З Йозефа Кожішека)

Квочечка ходила,
Курчаток водила,
Дітвора дрібненька
Казочку просила.

У полі пшениця
Доспіла шуміла...
Дітвора сміється,
Казочка їй мила.

А був один хлопчик,
З'їв пшениці горщик...
Дітвора сміється:
То, певно, горобчик!

Ворона летіла,
Хлопчика зловила...
Дітвора швиденько —
Квочечці під крила.

Зайчик в тернині

Скочив зайчик в тернину
І роздер кожушину;
Йде лисичку просити
Кожушину зашити.
А лисичка регоче,
Зашивати не хоче:
— Де ти був? Нащо дер?
Ходи в дранім тепер!
Біжить зайчик до мами,
Зайшли очка сльозами:
— Мамко, любко, не бийте,
Кожушину зашийте!
Мама сина не била,
Кожушину зашила.
Зайчик очка обтер
І знов скаче тепер.

Пташина розмова

— Зозуленько, де ти, де бувала?
— Ку-ку-ку!
По лузі літала
Та й собі співала:
Ку-ку-ку!
— Голубонько, де ти, де бувала?
— Тру-ру-ру!
В гаю воркувала,
Голуба шукала:
Тру-ру-ру!
— Перепілко, де ти спочивала?
— Піть-пілі!
В зеленому житі,
Наче в оксамиті.
Піть-пілі!
— Вороличко, де ти діти діла?
— Чір-чір-чір!
В садок полетіли
На черешні спілі.
Чір-чір-чір!

Колискова

Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!
Дрібен дощик стукотить,
Вікнам казку гомонить...

Дрібен дощик пада там,
А тут тихо, тепло нам.
При матусі рідненькій,
У світличці чистенькій,
Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!

Розмова про сонце

(З Йозефа Кожішека)

Дитина: — Скажи мені, мати,
Де йде сонце спати?
Мати: — За високу гору,
В золоту комору.
Дитина: — А хто йому стелить
На білій постелі?
Мати: — Зіронька вечірня,
Гарна, як царівна.
Дитина: — Хто ж його колише
Усе тихше й тихше?
Мати: — Соловей піснями,
Тиха нічка снами.
Дитина: — А які сни має,
Коли засинає?
Мати: — Сняться йому квіти,
Що вдень для них світить.
Дитина: — А хто його збудить,
Як світати буде?
Мати: — Пташечки веселі
Збудять із постелі.
Дитина: — А на що, як встане,
То найперш погляне?
Мати: — На дітей, серденько,
Чи встають раненько.

Підростає Юрко в сні

Полями, лугами
Літечко іде,
Теплими руками
Юрчика веде.
Юрчик наш маленький,
Миліший над все,
В очах голубеньких
Сонечко несе.
На губках рожевих —
Усмішка, як цвіт,
У словах пестливих —
Чар дитячих літ.
Прибуло до хати
Миле внученя:
Буде щебетати
Нам воно щодня!
Щічки розцілує
Сонце золоте,
Личко розмалює —
Личко зацвіте.
Малюка обвіють
Леготи в селі,
Виростуть, зміцніють
Ніженьки малі!
Будуть мандрувати
По гаях, садках,
Будуть спочивати
В тихих холодках.
Будеш тут ходити
Цілий день-деньок,
Буде тебе вчити
Пташка пісеньок!
В нічку місяченько
Засія тобі —
Осяє личенько,
Очка голубі.
Зіроньки-моргулі
Вимережать сни;
Люлі, Юрцю, люлі,
Спи, дитятко, спи!

Діти й ластівка

Ластівочка чорно-біла
Під стріхою гніздо вила,
Над подвір'ям кружеляла
І на діток споглядала.
І питалася сердечно:
— Чи гніздитись тут безпечно?
— Люба, мила ластівочко,
Ти не бійся за гніздечко.
Ми і киці накажемо,
І песика прив'яжемо,
Відженем лихого хлопчика
І недоброго горобчика.
Ліпи гніздо скоро, духом,
Вистеляй м'якеньким пухом,
Бо надійна наша стріха
Захистить тебе від лиха.

Гніздечко

(З Йозефа Кожішека)

На яблуні, на вершечку,
Галузочки шелестять,—
Там гніздечко, а в гніздечку
Пташенят маленьких п'ять.
П'ять сердечок б'є рівненько,
Десять очок блискотить:
Чи з мушками не йде ненько*,
Чи матуся не летить?
На яблуні, на вершечку,
Пташечки малі сидять,
Притулилися в гніздечку
І весело пискотять.
Чорним оченькам в одвіті
П'ять сердечок рівно б'є:
Всюди є краса на світі,
Щастя ж — лиш удома є!

* Ненько (*діал.*) — батько.

Рожанка

(З Карела Вацлава Райса)

Пасися, Рожанко,
Щоб добре напаслась,
То й буде багато
І сира, і масла...
Пасися, Рожанко,
В пахучому зіллі,
Тобі причеплю я
Дзвіночок на шиї!
Пасися, Рожанко,
На свіжій травичці,
Тебе напою я
У чистій криничці.

Вечір

Як вечір тіні стелить,
В печі огонь горить,—
Малят гурток веселий
В закутині сидить:
Дві дівчини русяві,
Дві лялі кучеряві,
А котик наш, Муркотик,
Співає: мур-мур-мур!
Ще й Місенько кошлатий
З куточка визира...
А лялі раді б спати,
Бо спати їм пора.

Свою Даруся чеше,
Марусенька колише,
А котик наш, Муркотик,
Співає: мур-мур-мур!..

Давно вже лампа світить,
Ляльки спокійно сплять.
Чемненькі, пильні діти
При столику сидять:
Даруся — вишиває,
Марусенька — читає,
А котик наш, Муркотик,
Усе своє: мур-мур!

Пригода в лісі

Став я в лісі бучка рубати,
Сполошився зайчик вухатий.
Почав я рубати яличку,
То сіреньку злякав сарничку.
А коли я рубав омелу,
Сполошив тоді білку веселу.
Поскакав собі зайчик полями,
А сіра сарничка лісами.
А білка стрибнула на вітки,
Горішками кидала звідти.

Киця-Миця й Крілик-Трілик

Киця-Миця у торбині
Малюночки несла сині.
Дірка в торбі, та байдуже! —
Поспішала Киця дуже.
Киця торби не зашила
Та й малюнки розгубила.
Крілик-Трілик-шулавило
Біг до шевчика по шило.
Позбирав усі малюнки,
Позбирав усі рисунки.
Прикрасив він ними хату,
Ще й зробив собі загату...
— Чи ж то, любий друже Крілю,
Такий звичай на Поділлю:
Що знайдете — те вже й ваше?
Віддавай нам те, що наше!
— Хто ж то, люба Кицю-Мицю,
Йде на ринок у столицю,
Йде собі до Коломиї —
І торбини не зашиє?!
Тільки трошки посварились,
Та до суду не водились,
Бо таки, сказати правду,
То обоє провинились.

Великий я синочок

Великий я синочок,
Матусенько моя.
Іде на п'ятий рочок,
Вже не маленький я.

Прокинуся раненько,
То довго не лежу,—
Оглянуся швиденько,
Вмиватися біжу.

Вдягнусь і «добрий ранок»
Скажу привітно всім.
Матуся дасть сніданок,
І я смачненько з'їм.

Тоді, після сніданку,
Розглянусь довкруги,—
Яка робота зранку,
Кому допомогти.

Для кроликів травички
Пахучої нарву,
Для курочок водички
Свіженької наллю.

І кізкам треба дати
В яселка лободи,
І гусоньки погнати
Купатись до води.

Піду охоче всюди,
Куди пошлють мене,
І серед праці-труду
Час швидко промине.

Коли ж після обіду
Подякую усім,
То в поле я поїду
На конику своїм.

Ще й не забуду взяти
Шаблюку до руки,

Щоб шляхом постинати
Погані будяки.

Усюди вздовж доріжки
Зрубаю цей бур'ян,
Щоб не колов нам ніжки,
Не пхався аж на лан.

Мені допомагають
Сусідські діточки,
Весь бур'янець збивають,
Складають в купочки.

А сонце нижче й нижче,
Вже спатоньки іде,
Вечерять мати кличе,
За рученьку бере.

Пташки в гніздечках на ніч
Вкладаються до сну.
— Добраніч всім, добраніч!
Я скоро теж засну.

Білчині горішки

Позривала жвава білка
З ліщини горішки
Та понесла продавати
На ярмарок пішки.

Нащо тобі, жвава білко,
Горішки носити?
Прийдуть діти в ліс до тебе
Та будуть просити...

Нащо тобі, жвава білко,
В путі бідувати?
Прийдуть діти в ліс до тебе —
Будуть ласувати.

Зайчик і песик

Зайчик в поле поскакав —
Видно пару вушок.
За ним песик — гав-гав-гав! —
Ловить за кожушок.

Але зайчик — скік та скік,
Дав ніженькам знати:
Сюди-туди — скоро втік
До своєї хати!

Помічники

Татусю, татусю, куди йдеш?
Чом мене, синочка, не береш?
Ти будеш косити,
Я — траву носити.
Чи візьмеш?

Матусю, матусю, куди йдеш?
Чом ти мене, донечку, не візьмеш?
Ти будеш сапати,
Я — бур'ян збирати.
Чи візьмеш?

В гостях у бабусі

Вже прилинула весна,
Люба, мила, голосна,
Забриніли потічки,
Заспівали пташечки,
Зашуміли дерева,
Простелилася трава.
Вже маленькі хлопчики
Скачуть, як горобчики,
Тут кидаються м'ячем,
Туди котять обручем,
Там квітки зривають,
Весело гуляють.
Молоденькі котики
Стрибають на плотики,
Проти сонця гріються
І лапками миються.
Коли умиваються,
Гостей сподіваються,
То гостей чекають,
Радо виглядають.

*

Ту-ру, ту-ру, то-ру,
Їде віз під гору,
А із гори в долину,
До бабусі в гостину.
Їде батько й матуся,
Їде тітка Олюся,
Їде Юрчик-синочок —
Гостей повний візочок.
А бабуся старенька
Любим гостям раденька,
Любих гостей вітає,
Хлібом-медом приймає.

*

До Юрка привітна
Біжить чорна кітка:
На дві лапочки стає,
Дві передні подає,
Весело муркоче,
З Юрком гратись хоче.

*

Біжить біла кізонька,
Шовкова борідонька,
Рівнесенькі ріжки,
Тонесенькі ніжки.
Біжить кізка: туп-туп,
Тут є Юрчик, тут, тут.
Як він мене попасе,
Конюшини принесе,—
Я дам йому молочка
До нового банячка
Звечора і зрана —
Густого як сметана.

*

Козеня біжить: ме-ме,
Де то Юрчик? Де він, де?
Погуляти підемо,
Гратись разом будемо,
Ой будемо бігати,
Ой будемо плигати
По горбочку-бережку,
Зеленому моріжку.
І в лісок зайдемо,
Дещо там знайдемо:
Я — зелену травичку,
Юрчик — спілу суничку;
Я — грабову гілку,
А Юрко — сопілку.

Юрко, Жмурко і Хмурко

Казочка

Було в Юрця коти два,
Невеличкі обидва.
Цей чистенький — то Жмурко,
А брудненький — то Хмурко.

Жмурко чисто лапки мив
І обачно скрізь ходив.
Хмурко часто в комин ліз,
Став, неначе шмаровіз.

Раз Юрко сніданок їв,
Коло столика сидів,
Біля Юрчика Жмурко
Пив тепленьке молоко.

Поміж них Хмурко — тарах! —
А мав сажу на лапках.
Де лиш лапкою ступив —
Чорний слід там залишив.

Узяв Юрко прутика,
Хап брудного котика,
Перетріпав кожушину,
За віконце Хмурка кинув.

Виліз котик наш на плотик,
Миє лапки, миє ротик.
Аж як вмиється чистенько,
Можна гратись з ним гарненько.

Сунички

Пішов Юрчик у гайок —
Сунички збирає,
Аж горня на землю — гоп! —
Вушко відпадає...

Покрутивсь сюди-туди —
Що йому робити?
Ой чи буде, чи не буде
Бабуся сварити?

Поклав вушко у горня
Та й думку гадає:
«Хіба піду до бабусі,
Нехай поправляє...»

— Що ти, Юрчику малий,
Так важко тримаєш?
Мабуть, повно, аж по шийку
Суничок ти маєш!

— Ой бабусю, бабусенько,
Що мені робити,—
Там, на дні, лиш дві сунички
І вушко відбите!

Ти умієш, як захочеш,
Іграшки робити.
То й зумієш теж, напевно,
Вушко приліпити!

Помазок

*

Невисока в нас полиця,
На полицю влізла киця,
Побачила помазок,
Взяла його за чубок.
Стала всюди ним крутити,
На всі сторони котити,
Закотила хтозна-де,
Не знайти його ніде.

*

Помазка дідусь шукає:
Тут немає, там немає.
Став уже дідусь журитись —
Нічим буде поголитись.
Де то його відшукати —
Чей же сам не втік із хати?!

*

Ой утік, ой побіг
Із полиці під поріг,
Від порога аж під плотик.
Взяла киця його в ротик —
І ну його микати,
І ну його смикати:
Закинула між дрова —
Там упав і пропав...

*

По дрова дідусь пішов
Помазочок там знайшов.
Він обсмиканий, обтертий,
Від щетини геть обдертий.
Виб'єм кицю по хвості
За ці витівки пусті!

*

Дідо прутика шукає,
Юрчик діда, знай, прохає:
— Ой дідусю, дідусю,
Не бий мою котусю,
Не бий мою кицю-мицю,
Більш не влізе на полицю!

*

Юрчик кицю прикликає
І наказує-навчає:
— Кицю-мицю, добре слухай,
Що не твоє, то не рухай:
Ні квачів, ні помазків,
Ані Юркових м'ячів,
Ані дядькових шнурочків,
Ані тітчиних клубочків...
Не розкидуй олівців,
Не розкидуй папірців,
Не вистрибуй з кута в кут,
Бо в роботу піде прут!

*

Киця-миця слухає,
Вусиками рухає,
В очі Юрка споглядає,
Мов порадоньки питає:
— Скажи, Юрцю, як гратися,
Щоб з прутиком не знатися?
Бо я киця жвавенька,
Бавитися раденька!
Юрчик вирішив цю справу,
Враз придумавши забаву:
Всилив гудзик він на нитку —
Лови, кицю, мишку-спритку!
Так бавились без пригоди,
Не зробили ніде шкоди.
А відтак до столу сіли
І вечерю смачно з'їли.
Киця-миця з Юрчиком
Їли кашу з молоком.

Пробудження

(З Йозефа Кожішека)

Снилось мені ясне сонце,
Що в хаті світило,—
А то лиш так моя мама
Дивилася мило.
Приснивсь мені легкий вітрик,
Що пестив колосся,—
А то мені моя мама
Гладила волосся.
Снилась мені ягідочка,
Як мед солоденька,—
А то мене цілувала
Мама дорогенька.
Снилось мені, що на крилах
Я вгору несуся,—
А то мене із постелі
Піднесла матуся.

Та Оленка, та маленька...

(За Яніною Поразінською)

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала безустанку,
Як світило сонце зранку.

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала і в ту пору,
Коли сонце зійшло вгору.

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала вечорами,
Коли й сонце за горбами.

Вснуло сонце за горбами,
Спить Оленка біля мами,
Та Оленка, та маленька,
Що гуляла веселенька.

Прогулянка

У Юрчика малі ніжки,
В бабусі старенькі —
Підуть собі поволеньки
У гай зелененький.

В тому гаї бджілки грають,
Пташечки співають,
Метелики-веселики
По квітках літають.

Під кущиком скаче зайчик,
Зайчик-побігайчик.
А зозулька: ку-ку, ку-ку,
Де ти, малий Юр-ку?!

В Юрка оченьки бистренькі
Бачать крізь травичку —
Тут горбочок, там грибочок,
Там спілу суничку.

Оченята споглядають,
Рученьки збирають,
Ноженята притупують,
По гаю гуляють.

В нашім дворі

В нашім дворі ще до зорі
Півень піє:
— Вставай, вставай, Петрусику,
Бо вже дніє!

А той котик вліз на плотик,
Лапки миє:
— Встань, Анничко, вмивай личко,
Бо вже дніє!

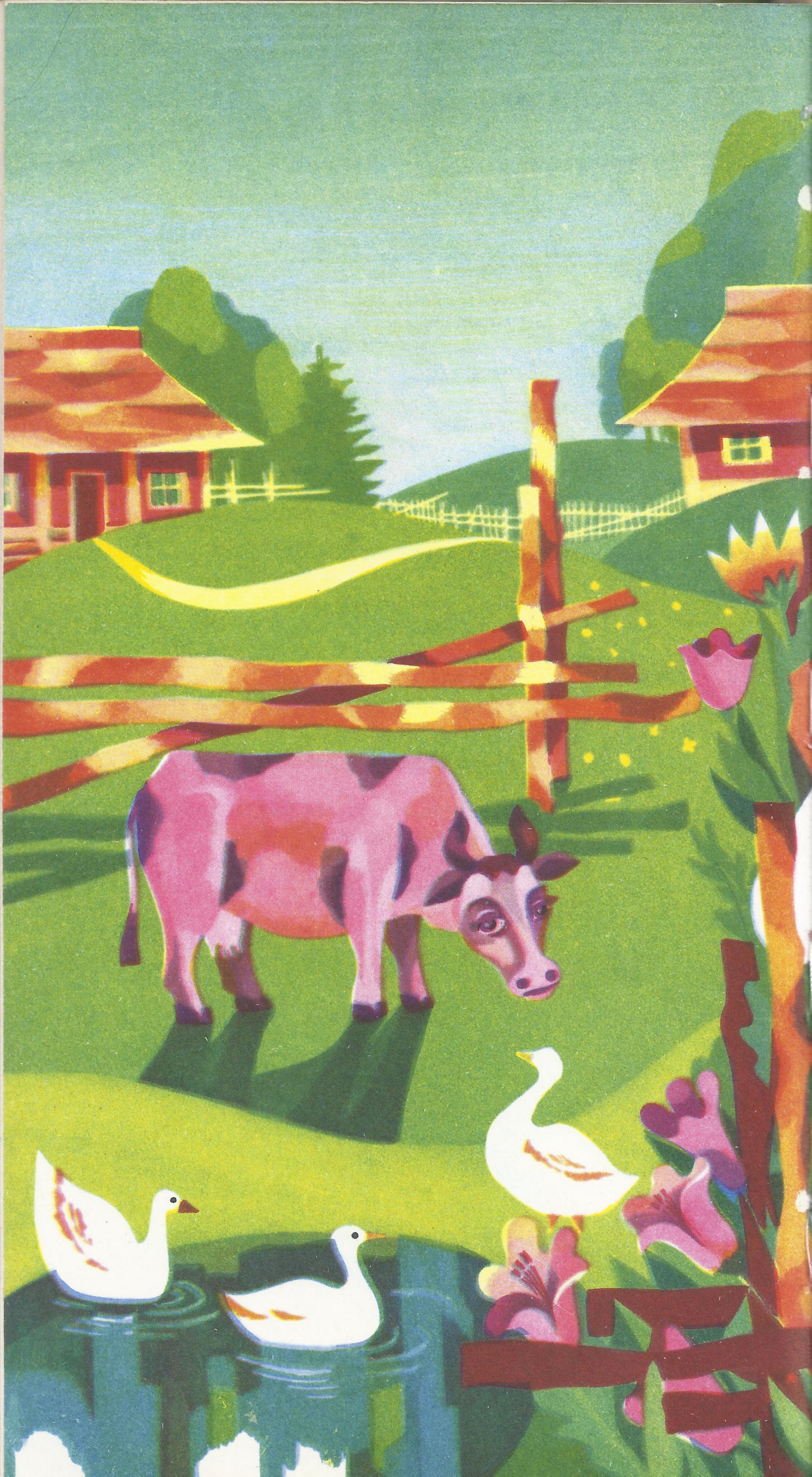
Пес Циганок цілий ранок
Всюди біга:
— Всю ніч скачу, двір сокочу,
Дайте хліба!

Корівочка дасть молочка
Усім нині —
Теляткові, котяткові
І дитині.

А гусочка б'є крильцями:
— Ге-ге-ге!
Де підете, чемні дітки,
Де, де, де?

— В школу, в школу, як лиш з долу
Дзвоник дасть знак!
А качечка підтакує:
— Так, так, так!

Два мотильки *

(З Йозефа Вацлава Сладека)

Довкола, довкола,—
Не спочнем ні хвильки,—
Гонитися будем,
Як ті два моти́льки.

Стежкою — між квіти,
На рясну травичку,—
Нам рум'яні ружі
Зацвітуть на личку.

Стежкою — між квіти,
Та скоріш, та швидше,
Поки нас матуся
Здалеку покличе...

Потім до матусі
Притуляться дітки,
Гейби два мотильки
До одної квітки.

* *Мотильки (діал.) — метелики.*

Де нам наймиліше

Ой, нема миліше,
Нема веселіше,
Як в бабці в гостині —
Медом нагодує,
Солодко цілує
Личенько дитині.

Яблучок нав'яже,
Казочку розкаже,
Ще й лялечку справить,—
Бабуся радіє,
Сама молодіє,
Коли внучків бавить.

Мій дідусь

Мій дідусь старенький,
Як голуб сивенький,
По садочку ходить
І мене малого,
Онучечка свого.
За рученьку водить.

По садочку ходить,
Яблучка знаходить,
Ще й дає горіхи.
Мій дідуньо милий,
Як голубчик сивий,
З ним — багато втіхи!

Літечко пропало

Вже сонце не гріє,
Не жовтіє жито,
Мак не червоніє,—
Тільки мряка сіє
Крізь небесне сито.

Хмароньки нависли
Довкола, довкола,—
Наче сльози, бризки
Дощові заблисли
Спроквола, спроквола.

Верба листя ронить
Помалу, помалу —
Вітер листя гонить,
Воно сумно дзвонить:
Літечко пропало.

Їжачки

Три маленькі
Їжачки
Мають гарні
Книжечки.
По дві книжки
Кожен має...
Скільки разом —
Хто з вас знає?

У лісочку

У лісочку,
Де трава,
Мухоморів
Росте два.
На травичці.
Ростуть в лісі,
Кожний має
Крапок вісім.
Треба
Дятлика просити
Всі крапки ті
Полічити.

Шевчик

Гарну працю шевчик має —
Штифти теше, шкіру крає,
Вміє шити і латати,
Щоб було нам що взувати:
Черевики на музики,
А чоботи до роботи,
А бочкори * —
Нам до школи!

* *Бочкори (діал.) — вид шкіряного взуття.*

Бабусина казка

Серед піль і нив
Добрий витязь жив.
Був хоробрий,
Мудрий, добрий,
Свій народ любив.

А в горах жив змій,
Звався Веремій,
Із печери
До вечері
Ходив на розбій.

Хлопців убивав,
В бран дівчат збирав,
А із діток-
Малоліток
Крівцю випивав.

Пішов плач і страх
По селах, містах —
Гинуть дітки-
Малолітки
В змійових зубах.

На подільську путь
Посли з гір ідуть:
— Рятуй, брате, плем'я наше
Од змійових пут!

Витязь меч підняв,
На коні помчав —
Ясним мечем змію з плечей
Сім голів зітяв.

Гейби шум ста рік,
Б'є радісний крик:
— Слава витязю навіки,
Славен він навік.

Що на поміч став,
Що народ спасав,
Що тих діток-малоліток
Змієві не дав!

Голосні звуки

О-о-о —
Яєчко одно
Знесла курочка чорненька.
Знайшла дівчинка одненька —
О-о-о —
Яєчко одно.

А-а-а,
А яблучка два,
Два яблучка червоненькі
Несе донечка для неньки,
А-а-а,
Аж яблучка два.

И-и-и,
А хлопчики три
В калабаню упали
І всі разом кричали —
И-и-и —
Тих хлопчиків три.

І-і-і- —
Лошачки малі,
Є у них чотири ніжки,
Коло воза ідуть пішки —
І-і-і —
Лошачки малі.

У-у-у,
Песик на шнурку,
Цуценяток п'ять кудлатих
Полягало біля хати.
У-у-у,
Песик на шнурку.

Е-е-е,
Де то мама, де?
Нема мами, пішла в поле,
Там бур'ян на ниві поле.
Е-е-е,
Ось вже мама йде!

Азбука

Бабуся вчула дивні вісті,—
Вітрець, мабуть, приніс,—
Що там далеко десь у місті
Відважний хлопчик зріс.
На саночках, мов вихор, мчиться,
Нікому не зверта,
І тільки азбуки боїться,
Мов дикого кота.
Бабуся внучка запросила
Улітку на село,
Коли пшеничка колосилась
І все кругом цвіло.
Для внучка азбуку зробила —
Барвисті літерки.
Їм ручки й ніжки приробила,
Поставила в рядки.
Одні одних за руки брали
Веселі літерки
І хлопчика до себе звали:
— Не бійся нас, ходи!
Вже хлопчик не втікав нікуди,
За ручки букви брав,
Погрався ними — і без труду
Всю азбуку читав.

По жолуді

Пішло в ліс
Чотири свинки,
Клали жолуді
В торбинки.

Хоч були
Недовго в лісі,
Жолудів
Зібрали вісім.

Між собою
Не сварились,
А порівну
Поділились!

Мала кравчиня

Куплю собі ниточку з шовку,
Куплю полотенця і голку.
Вишию сорочку Юркові,
Аби одягнувся до школи.
Вишию ще другу, як чічку,
На свою маленьку сестричку.

Школа

Школо наша, школо,
Приголуб нас, мила,
Пригорни усіх нас,
Як голуб під крила.
Ти нас всіх научиш,
Як у світі жити,
Як зло оминати,
А добро чинити.
Бджілоньки — на квіти,
Дітоньки — до школи,
Там збирають мудрість,
Як мед в полі бджоли.

Прохання

Як весело дзвінок грає! —
То до школи він скликає.

Пусти й мене, моя мати,
З школярами мандрувати!

Бо в тій школі, я вже знаю,
Сидять діти, як цвіт з гаю.

Сидять діточки чемненькі,
Книжечки у них новенькі.

Числять, пишуть і читають,
Ще й співаночки співають.

Школярка

То не рожа, ой, то не калина,
Тільки чемна школярка Галина:
Встала раненько,
Вмилася чистенько,
У кімнаті прибрала гарненько.
А потім при добрій охоті
Помогла ще й матусі в роботі.
А дзвіночок вчула,
Ручкою махнула,
Наче пташка, до школи майнула.
Слухає уважно на уроках —
Кожне слово ловить кароока.

Що я люблю

Люблю матусю, батька люблю,
Люблю хатину рідну свою,
І рідну школу, і вчителів,
Село, де вперше сонце зустрів.
Люблю в криничці блакитну глиб,
І лан, що родить для мене хліб,
Садок, з якого грушки несу,
Горбок, де білі вівці пасу.
Бо ті горбочки, лани, ліси —
Для мене повні добра й краси,
Бо все, що бачу навколо я,—
То люба, рідна моя земля!

Дарунок

Я донечка матусина —
Мама мене любить,
Мама мені у крамниці
Черевички купить.
Черевички шнуровані,
А жупан в три поли;
Я книжечки у торбину —
Та й бігом до школи!

За що мене люблять

Любить мене матуся,
Що я гарно учуся,
Любить мене тато,
Що читаю багато.
Люблять мене сусіди,
Що я чемний завсіди:
Не пустую ніколи,
Ні удома, ні в школі!

Хлопчик і ластівка

Хлопчик:
— Ластівочко мила.
Де хочеш летіти?
Чи тобі не шкода
Гніздечко лишити?

Ластівка:
— Шкода, милий хлопче,
Але що чинити?
Як зима настане —
Тяжко буде жити.

Хлопчик:
— Путь тобі щаслива,
Хоч і далеченька!
Прилітай здорова
Навесні, рідненька!

Ластівка:
— Прилечу, мій хлопче,
Із чужого краю,
Під твоїм віконцем
Пісню заспіваю...

Малий школярик

Гей, нема то так нікому,
Як школярику малому:
Він не журиться ніколи,
Взяв книжечки — і до школи!
А в тій книжці малюночки,
А в тій книжці співаночки,
І наука, і забава,
Бо та книжечка цікава.
Бо та книжечка — рідненька,
Тулить її до серденька,
Сторінки все оглядає,
Вірші радісно читає...

* * *

Звірята рогаті,
Та ще й бородаті,
Ходять пастись в лози.
Хто? Вгадайте!...

(Кози.)

* * *

Летить птах
В небесах.
Бензину нап'ється,
Світами женеться —
Скоро так,
Гучно так,
А зоветься...

(Літак.)

* * *

Гострі кігті має —
В подушки ховає.
Лазить все на плотик,
А зоветься...

(Котик.)

* * *

Коли напасеться,
В коморі знайдеться
Молока коновка.
А хто дасть?

(Корова.)

* * *

Сидять у коробці
Укупочці хлопці.
Хто хоче світити —
Готові служити.
Не беріте, діти,
Їх на забавки,
Бо можна згоріти.
Що це?

(Сірники.)

* * *

Поночі літає,
Удень засинає.
Кругла голова,
Зоветься...

(Сова.)

* * *

Пара довгих вушок,
Сіренький кожушок.
Скорий побігайчик,
А зоветься...

(Зайчик.)

* * *

І мала, і кучерява,
І тихенька, і ласкава.
Песик її стереже,
Баба доїть і стриже.
Має брата баранця,
Називається...

(Вівця.)

* * *

Чистенькі віконця
Сміються до сонця.
Діточки довкола.
Наша люба...

(Школа.)

* * *

Як звинеться у клубок —
Ні голівки, ні лапок.
На нім повно колючок,
Він зоветься...

(Їжачок.)

* * *

Що то є за гість:
Ніжок має шість.
Аж чотири крилець має,
По квітках собі літає.
Ні бджола, ні джмелик —
Зоветься...

(Метелик.)

* * *

Моє тіло під землею,
Кучерики — понад нею.
Любить мене кожна юшка.
Називаюся...

(Петрушка.)

* * *

Дві сестрички,
Дві близнючки,
Скорі на бігу.
Хто їх має,
Той сідає —
Їде по снігу.

(Санчата.)

* * *

Як цей білий цукор зветься,
Що із хмар взимі трясеться?

(Сніг.)

* * *

Ану, хто з дітей вгадає,
Що за звір ніг вісім має?
Снує з ниток тонкі сіті,
Щоби мушки в них ловити?

(Павук.)

* * *

Залізна дорога,
Коник паровий.
Відгадайте, діти,
Хто це є такий?

(Залізниця і паровоз.)

* * *

Носить воду, не дармує.
Має вухо, а не чує.
Обірватись вухо може,
Ніщо тоді не поможе.

(Дзбанок.)

* * *

Дві рідні сестриці
По п'ять синів мають.
Всі собі у праці
Щиро помагають.

(Руки і пальці.)

* * *

В білій одежині цілий рік ходила,
Навесні зелений волос розпустила,
Кучері вмивала чистою росою,
Гай розвеселяла білою красою.

(Берізка.)

* * *

Росте собі у лісочку,
У лісочку в холодочку.
Капелюх на собі має,
Та ніколи не знімає.

(Гриб.)

* * *

Біле як сніг,
Надуте як міх,
Лопатами ходить,
По болоті бродить.

(Гуска.)

* * *

Стоїть в стайні,
Вівса просить
І на собі
Хлопців носить.

(Кінь.)

* * *

Живе в лісі на горісі,
Має кожушину.
Як кожушок розірветься —
Впаде у долину.

(Горіх.)

* * *

Чорнеє поле
Білий плуг оре,
Дощ — з губки росить,—
Чи вам не досить?

(Таблиця і крейда.)

* * *

Має собі роги
І чотири ноги.
Нікуди не ходить,
Держиться підлоги.

(Стіл.)

* * *

Школяре, школяре, я твоя подруга.
Кращого ніколи не знайдеш ти друга.
Ти мене пильнуєш — я тебе навчаю,
Я тебе навчаю та ще й забавляю.

(Книжка.)

* * *

Малесенька хатка,
А в ній — коліщатка.

(Годинник.)

* * *

Має зуби залізні,
Гризе дерева різні.
Гризе, ріже з усіх сил,
Аж з-під неї сипле пил.

(Пилка.)

* * *

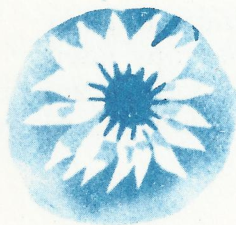
То чорна, то сива
По небі ходила,
Набив її вітер —
Сльози розпустила.

(Хмара й дощ.)

* * *

У гаю Петрусь гукає —
Хтось йому відповідає.
Якась мудра голова
Повторяє всі слова:
Як приємні — то приємні,
Як нечемні — то нечемні.
Що дістав, те віддає.
Ану, діти, що це є?

(Луна.)

ПОЕТИЧНИЙ СВІТ МАРІЙКИ ПІДГІРЯНКИ

Довге і важке життя прожила поетеса Марія Омелянівна Ленерт-Домбровська, відома в літературі як Марійка Підгірянка.

Народилася Марійка 29 березня 1881 року в селі Білі Ослави Надвірнянського району на Івано-Франківщині в сім'ї лісничого. Тут вона навчилася розуміти мову сивого лісу. І коли вітер гомонів зі смереками, їй здавалося, що він розповідає казки, співає пісні... Вона полюбила своє Прикарпаття, а ще більше людей — щирих, працьовитих, творців пісень і легенд, казок і переказів. Особливо захоплювали її пісні, казки, легенди про славного Олексу Довбуша — керівника селянського руху (XVIII ст.) в західноукраїнських землях, який зі своїми побратимами нападав на панів, лихварів, забирав їх майно і віддавав бідним, закликав селян знищувати гнобителів.

Марійка була розумною, талановитою дівчинкою. Але через матеріальні умови батьки не могли дати їй освіту. З п'яти дітей (чотири дочки і один син) їм вдалося вивчити лише сина. Дівчатка повинні були змиритися з своєю долею. Їх чекали хатня робота, господарство. Серце ж Марійки прагнуло краси і світла, вона хотіла вчитися. Дідусь по матері навчив онучку виводити перші літери, а там — початкова школа, і її навчання скінчилося.

Але майбутня поетеса на цьому не зупинилася. Допитлива дівчинка в книгах шукає відповіді на багато життєвих питань. Маючи тринадцять років, вона починає записувати свої перші вірші, навіяні чарівною природою та прочитаними книгами.

Пізніше Марійка Підгірянка згадає: «Я — самоук, несміле дитя Підгір'я. Списувала, що мені старі ліси розказували. Та не знаю, чи розуміла добре смерекову мову... А писала, бо чула душевну потребу вилити на папір ті враження, якими напувала мене краса природи. Певно, що й читання любимих письменників не лишилося в мене без сліду. Під впливом Кобзаревої музи розбудилася в мені національна свідомість і дбайливість виробляти свою мову».

У Марійки Ленерт уже з малих літ була мрія стати вчителькою. І будь-що вона вирішила досягти цієї мети, бо була наполегливою та працьовитою. В 1896 році здає іспити до Коломийської (так званої виділкової) школи. А в 1900 році склала екзамени на атестат учительки народної

школи. З того часу понад сорок років вчителювала в різних школах Галичини і Закарпаття. У 1902 році у періодичних виданнях появилися її перші вірші за підписом Марійки Підгірянки. У 1908 році вийшла в світ збірка її поезій «Відгуки душі». Підготовлений до друку рукопис другої збірки «Краплини крові» загинув у хуртовині першої світової війни. До речі, жахливе життя галицьких виселенців до Австрії, страхіття, що принесла простим людям війна, відбито у творі «Мати-страдниця». Ця антивоєнна поема опублікована пізніше, у 1928 році.

Твори, які публікувалися в газетах, поетеса часом підписувала скорочено — криптонімом М. П. У 1920 році вийшов її «Збірничок віршів для дітей», а в 1925—1927 роках — три випуски літературних матеріалів для початкової школи під назвою «Ластівка», де вміщено переважно її вірші і переклади. У них письменниця знаходить спільну мову з дітьми: пише про зрозумілі і доступні їм речі. У них зворушливо розповідається про весну і зиму, про птахів і звірят, працю і дозвілля дітвори.

У Івана Франка і в Лесі Українки вчилася Підгірянка любити свій народ, свою Батьківщину. Вона зустрічалася з Ольгою Кобилянською в Буркуті, на Гуцульщині, де вони багато говорили про важке, підневільне життя трудящих, про відображення його в літературі. Велика письменниця радила молодій поетесі змальовувати в своїх творах реальну дійсність без прикрас, без нарочитого смутку і зневіри.

За демократичні погляди Марійку Підгірянку та її чоловіка Августина Домбровського, також учителя, власті часто перекидали з місця на місце, не давали їм змоги працювати в одній школі. Це травмувало їх, відчутно позначалося і на матеріальному становищі. Проте любов до дітей, до малих школяриків, які скрізь були однаковими — допитливими і завзятими, не ставала меншою. Марія Омелянівна віддавала їм усі свої сили, дозвілля і творчість, якою промовляла до них, зворушуючи і заворожуючи їх щедрістю і добротою. Діти розуміли, що вона не просто вчителька, а старший товариш, якого і послухати цікаво, і можна розповісти про своє заповітне.

Ціла низка віршів Марійки Підгірянки була покладена на музику. Окремі писала під відомі мелодії народних пісень, щоб їх могли наспівувати діти.

Знавець німецької, чеської, польської та інших мов, поетеса успішно займалась перекладацькою діяльністю. Зокрема, у її перекладі публікувалися вірші чеського поета і педагога Юзефа Кожішека, вийшов у світ знаменитий «Робінзон Крузо». Працювала письменниця і над перекладами творів Гейне, Тагора. Але рукописи їх, як і багато

інших оригінальних її творів, загинули під час пожежі рідної домівки у червні 1941 року, у перші дні нападу фашистів на нашу країну.

Перу Марійки Підгірянки належить кілька п'єс. Вони ставилися у багатьох самодіяльних дитячих колективах, вчили школярів чесності і справедливості, любові до рідного краю, до трудящої людини.

Радісно зустріла Марійка Підгірянка 17 Вересня 1939 року — велике свято всього українського народу — возз'єднання українських земель в єдиній Радянській державі.

Гнітючий настрій викликав у поетеси напад на нашу країну фашистських окупантів. До того ж важка недуга прикувала її до ліжка на довгий час. Тільки через десять років здоров'я її дещо поліпшилось, і вона знову змогла повернутись до улюбленої праці — творчості. Добірки нових поезій Марійки Підгірянки були опубліковані в журналах «Жовтень» і «Вітчизна», в обласних і республіканських газетах. Її прийнято в члени Спілки радянських письменників. У написанім тоді вірші «Привіт трудівникам колгоспів» вона схвильовано вітає односельчан, що на визволеній від загарбників землі будують світле майбутнє:

Лиш на крилах невтомної пісні,
Що злітає з душі скоро світ,
На поля неозорі колгоспні
Посилаю вам дружній привіт!

Марія Омелянівна писала нові вірші, переглядала раніше створені. Уважно ставлячись до мови своїх творів, вона виправляла діалектні слова і наголоси, наближаючи їх до норм сучасної української літературної мови. Запланувала собі упорядкувати книжечку для радянської дітвори.

Але поетеса так і не встигла завершити роботу над цією книжечкою. На перешкоді стала невблаганна смерть. У селищі Рудно коло Львова, де тоді жила Марійка Підгірянка, 18 травня 1963 року перестало битись її серце.

Поховано письменницю на Личаківському кладовищі у Львові.

Посмертні збірки віршів Марійки Підгірянки для дітей — «Безконечні казочки» (1970) і «Грай, бджілко!» (1978) випустило в світ видавництво «Веселка» у Києві. Її твори ввійшли у навчальні програми початкових класів, друкувались у колективних збірниках і антологіях, у журналі «Малятко». Вони дістали високу оцінку видатних радянських поетів та літературознавців.

У передмові до колективної збірки «Гірські квіти», де крім Підгірянчиних були опубліковані поезії Миколаї Божук та Марусі Тисянської, незабутній Максим Тадейович

Рильський високо оцінив творчість поетес з Карпат. Він писав, маючи на увазі й вірші Марійки Підгірянки: «...Прості і безпретензійні, вірші ці — одне з багатьох свідчень великої духовної краси українського народу, душевної краси нашого жіноцтва».

До збірки «Ростіть великі» ввійшли твори різних років. Одні з них («Піонерське літо», «Жнива», «В гостях у бабусі», «Великий я синочок», «Помазок», «Прогулянка», «Кицин дім» (переспів за Самуїлом Маршаком) взято з рукописної спадщини Марійки Підгірянки, інші — з численних періодичних видань. Всі вони відповідно відредаговані, зважаючи на напрям переробок самої авторки, на текстуальні виправлення, які поетеса робила в останні роки життя.

Віриться, що вміщені в книжечці твори сподобаються вам, дорогі діти, бо написані вони хоч і давно, зате щиро, від душі і з великою до вас любов'ю.

Ростіть великі!

Володимир Лучук.

ЗМІСТ

Ростіть великі

Мій рідний край

Загадки

Марийка Пидгирянка
(Мария Емельяновна
Ленерт-Домбровская)

РАСТИТЕ БОЛЬШИМИ

Стихи для детей
дошкольного и младшего
школьного возраста
(На украинском языке)

Составление,
обработка текста
и послесловие
Владимира Ивановича
Лучука

Художник
Богдан Романович
Пикулицкий

ЛЬВОВ,
ИЗДАТЕЛЬСТВО «КАМЕНЯР»,
1979

Редактор
В. С. Колодій

Художній редактор
І. П. Плесканко

Технічний редактор
С. В. Недовіз

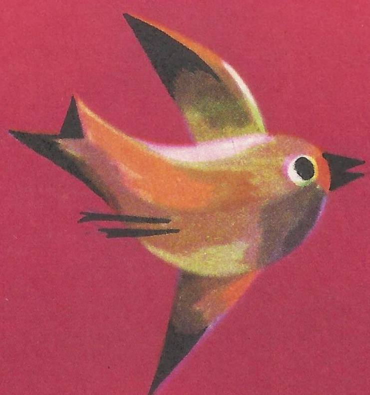
Коректор
Є. Ф. Амброз

Рецензент
Т. В. Коломієць

Інформ. бланк № 465

Здано до складання 20. 04. 79.
Підписано до друку 26. 11. 79.
Формат 60×108 1/16. Папір офс. № 1.
Гарнітура шкільна. Офсетний друк.
Умовн. друк. арк. 7,2. Обл.-вид. арк. 5,88.
Тираж 100 000 пр. Замовлення 699-9.
Ціна в оправі №4—70 к.;
в м/о—45 к.
Видавництво «Каменяр»
Державного комітету
Ради Міністрів УРСР
у справах видавництв,
поліграфії і книжкової торгівлі.
290006, Львів, Підвальна, 3.
Львівська
книжкова фабрика «Атлас»
республіканського
виробничого об'єднання
«Поліграфкнига»
Державного комітету
Ради Міністрів УРСР
у справах видавництв,
поліграфії і книжкової торгівлі.
290005, Львів,
Зелена, 20.

70 коп.

